מרדכי הלפרט

בטיחות? זה מיותר

אחרונה קבע בית המשפט העליון, שאין צורך לבצע כיול תקופתי על פי אמות מידה מטאורולוגיות למכשירי מדידת מהירות, וניתן להסתפק בבדיקות תקופתיות הנעשות על ידי המשטרה. השופטים מודעים לכך שניתן להגיע לרמת דיוק גבוהה יותר במכשירים וכי טענות העותרים על הצורך בכיול לא היו סתמיות. אלא שהצורך בענישה והרתעה של נהגים הנוהגים במהירות מופרזות ומסכנים את הציבור ואת עצמם הוא אינטרס ראשון במעלה, לדעתם, וגובר על טענות אלה.

בתחומים אחרים בחיינו, כמו, למשל, תעופה, רכב ורפואה, קיימים תהליכים קפדניים מאוד, שמטרתם להבטיח שמוצרים יהיו בטוחים, ורשויות רגולטוריות בכל רחבי העולם, גם בישראל, מפקחות על יצרנים כדי להבטיח שמוצרים יעמדו בתקינה מתאימה. על יצרני מוצרים בפיקוח מוטלת חובת דיווח על תקריות ותקלות. בשל חובת דיווח זאת שומעים מדי פעם על איסוף ממדפים (recall) של מוצרים רפואיים או מכוניות.

לעומת זאת, על יצרן של ציוד לשימוש משפטי, כמו מכשירים למדידת מהירות או מכשירים למדידת ריכוז האלכוהול בנשיפה או בדם, אין שום פיקוח ורגולציה, ופסק הדין הנוכחי קובע, שגם חובות התקינה הבסיסיות ביותר הנוגעות לתחזוקת המכשיר אינן חלות על המשטרה.

הזלזול בבטיחות ובחשיבות התקינה אינו רק בתחום זה בלבד. כך, לדוגמה, ערכה לבדיקת ד"נ"א לצרכים רפואיים חייבת באישור מינהל המזון והתרופות האמריקאי (FDA). הדרישות לקבלת האישור חמורות ביותר. על היצרן לפתח את המוצר תוך כדי שימוש בשיטות של בקרת איכות ועל פי תקינה מתאימה. לפעמים נדרשות כמה שנים עד שהערכה מאושרת לשימוש. אולם יצרן של ערכת ד"נ"א לשימוש משפטי, אשר היא לברה יכולה לגרום לשליחת נאשם למאסר עולם, ובמדינות מסוימות אפילו לעונש מוות, פטור מאישור כזה. למעשה, דרישות האיכות לציוד כזה רומות לדרישות ביחס לצעצועים.

אפילו היצרן עצמו, במסמכי ההסבר לערכה, מזהיר באותיות מודגשות, שאין לעשות בה שימוש רפואי וכי אינו ערב לבטיחות התוכנה ולכך שאין בה שגיאות. בעוד בתחומים אחרים היצרן מחויב להצהיר ולהוכיח בעזרת שיטות בטיחות מקובלות, כי התוכנה במכשיר בטוחה לשימוש, יצרן של מכשיר לתחום המשפטי יכול להצהיר ההיפך, ולמרות זאת ניתן לעשות בראיה שימוש, לפעמים כראיה יחידה להרשעה.

כידוע, כדי להגיע להרשעה במשפט פלילי הוודאות אינה צריכה להיות מוחלטת, אלא רק מעבר לספק סביר. וכשלוקחים סיכונים בהרשעה, יש גם טעויות. חישובים המבוססים על ממצאי פרויקט החפות האמריקאי מצביעים על 5% הרשעות שווא אפילו בעבירות החמורות ביותר – רצח ואונס. גורם מרכזי בהרשעות שווא אלו הוא ראיות מדעיות שגויות.

אם היינו חיים בעולם שבו הרשעות שווא היו מתגלות בשלב זה או אחר, ומכל 20 הכרעות דין מרשיעות היתה נחשפת הרשעת שווא אחת, הציבור היה בוודאי כועס מאוד על הזלזול בתקינה, שכן הסיכונים הנובעים מזלזול כזה מיותרים ולא הכרחיים. בעולם כזה היה הציבור מתייחס למשטרה, לפרקליטות ולשופטים המתבססים על ציוד שאינו עומד בתקינה בסיסית, בריוק כמו שהוא מתייחס לנהגים שיכורים, שלוקחים סיכונים ונוהגים מתוך מחשבה מוטעית שהם בשליטה ומסוגלים לנהוג בבטחה.

מדוע מוכנים השופטים להרשיע בהתבסס על תוצאות ממכשירים שאמינותם מוטלת בספק? האם היה חיל האוויר מסכים להשתמש במטוס קרב שאחת מכל 20 טיסות שלו (או 100, או אפילו 1,000) מסתיימת בהתרסקות? מי מוכן לטוס במטוס שבטיחותו הוכחה "מעבר לספק סביר"?

ד"ר הלפרט הוא פיסיקאי

צילום: רויטרס